

KONTIONIEMEN KOULUN SUUNNITELMA OPPILAIKEN SUOJAAMISEKSI VÄKIVALLALTA, KUSAAMISELTA JA HÄIRINNÄLTÄ

Oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Turvallinen opiskeluympäristö koostuu psyykkisistä, sosiaalisista ja fyysisistä tekijöistä. Turvallisen opiskeluympäristön luominen on yhteinen tehtävä, joka kuuluu kaikille kouluyhteisön aikuisille. Oppilaiden hyvinvointi kouluissa sekä kiusaamisilmiöt ovat jatkuvasti koulujen opiskeluhuollon erityishuomion kohteena. Kiusaamisilmiötä hoidetaan sekä ennaltaehkäisyä että puuttumisen keinoin. Kiusaamista ja häirintää kohtaan koulussa on nollatoleranssi, eikä väkivaltaa, kiusaamista tai häirintää hyväksytä missään muodossa.

Kiusaamisen, häirinnän ja väkivaltaisen käyttäytymisen ennaltaehkäisy

Oppilaiden hyvinvoinnin seuraaminen

Kontioniemen koulussa seurataan oppilaiden hyvinvointia kouluterveys-, KiVa-koulu -ja muiden oppilaskyselyjen avulla. Tietoa käytetään kiusaamisen ehkäisemiseen sekä siihen puuttumiseen monin eri keinoin. Kaksi kertaa lukuvuodessa anonyymit kiusaamiskyselyt auttavat ongelmiin puuttumista varhaisessa vaiheessa.

Sosiaalisia ja tunnetaitoja sekä kiusaamistilanteiden käsittelyä kehittävät ohjelmat

Kiva-koulu ohjelmassa on valmiita oppitunteja 1. ja 4. luokille, joissa käsitellään ja harjoitellaan erilaisia sosiaalisia tilanteita, tunteita ja vuorovaikutustaitoja. Kontioniemen koulu toteuttaa positiivista pedagogiikkaa ja vahvuuksien tunnistamista osana kiusaamista ennaltaehkäisevää toimintaa. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu on osa koulun toimintakulttuuria.

Ryhmien ja luokkien yhdessä sovitut säännöt ja niistä kiinni pitäminen

Ryhmät ja luokat laativat yhdessä säännöt, jotka auttavat sekä ennaltaehkäisemään kiusaamista että puuttumaan siihen jämäkästi ongelmien jo alettua. Pro-koulu toiminnan avulla kiinnitetään huomiota tavoiteltavaan käyttäytymiseen ja palkitaan onnistumisista.

Jatkuva ryhmäyttäminen ja sosiaalisen kiinnittymisen edistäminen

Ryhmäyttämisen tarkoituksena on luoda yhteenkuuluvuuden ja turvallisuuden tunnetta ryhmässä ja omassa luokassa. Ryhmään kuulumisen on edellytys hyvinvoinnille ja oppimiselle ja hyväksytyksi tuleminen on ihmisen perustarve. Ryhmäytyminen lisää kouluun sitoutumista, joka puolestaan vähentää tutkitusti koulupoissaoloja. Ryhmäyttämiseen tulee kiinnittää huomiota erityisesti nivelvaiheissa, ryhmien vaihtuessa, yläkouluun siirryttäessä, oppilaan pitkän poissaolon jälkeen ja uuden oppilaan tullessa

luokkaan. Kontioniemen koulussa 6. luokkalaisille pidetään ryhmäytymispäivä. Tällöin ryhmäyttämisessä ovat opettajan lisäksi mukana myös koulukuraattori ja koulupsykologi. Ryhmäyttämistä voidaan tehdä tarpeen mukaan ympäri vuoden kaikissa luokissa. Opettajat huolehtivat, etteivät mahdolliset uudet tulokkaat (eivätkä kaverisuhteiden muututtua entisetkään) putoa kelkasta.

Oppilaiden osallistaminen koulun toimintaan

Kontioniemen koulussa toteutetaan joustavaa esi- ja alkuopetusta, jolloin eri-ikäiset oppilaat toimivat yhdessä. Kummitoiminnassa isommat oppilaat toimivat pienempien kummeina ja rinnalla kulkijoina koulun arjessa. Oppilaskunnan hallitus ja erilaiset oppilastiimit ovat mukana koulun toiminnan suunnittelussa, kehittämisessä ja arvioinnissa.

Osallistetaan oppilaat ja huoltajat mukaan kiusaamisenvastaiseen työhön

Oppilaskunta osallistuu koulun kiusaamisenvastaiseen työhön suunnittelemalla ja järjestämällä kiusaamisenvastaisia tempauksia ja tapahtumia. Huoltajille tiedotetaan kiusaamisenvastaisesta toiminnasta ja huoltajat otetaan mahdollisuuksien mukaan koulun toimintaan.

Järjestyssäännöt

Järjestyssäännöt ja yhteisesti sovitut käyttäytymisen odotukset tukevat ymmärrystä siitä, mikä on hyväksyttyä ja mikä ei- toivottua käyttäytymistä. Väkivaltaiseen käyttäytymiseen puututaan välittömästi.

Riittävä valvonta

Koulussa opiskellaan ohjatusti ja valvotusti, mutta samalla kasvatetaan vastuuntuntoiseen käyttäytymiseen niin, että väkivaltaa ei tapahdu myöskään silloin kun aikuinen ei ole välittömässä läheisyydessä. Huolehditaan riittävästä valvonnasta siirtymätilanteissa ja välitunneilla. Jos edellä mainituissa tilanteissa tapahtuu ei-toivottua käytöstä, valvontaa lisätään.

Näkyvyys

Koulun kiusaamisen vastaista toimintaa pidetään esillä vanhempainilloissa ja tapahtumissa, koulun toiminnassa ja toimintakulttuurissa. Koulun välituntivalvojat pitävät keltaista liiviä, ja ovat kaikkien lasten näkyvillä välituntisin. Kiva- prosessista ja muusta KiVa- toiminnasta tiedotetaan aktiivisesti. Koulun seinillä olevat julisteet muistuttavat käytännön toimenpiteistä kiusaamistapauksissa.

Kiusaamiseen ja häirintään puuttuminen

Kiusaamisesta on kysymys silloin, kun yksi ja sama oppilas joutuu toistuvasti ja systemaattisesti toisen tahallisen, negatiivisen toiminnan kohteeksi. Kiusaamiselle on tyypillistä voimasuhteiden epätasapaino: kiusattu on aina heikompi kiusaajaan verrattuna. Kiusaaminen voi olla suoraa tai epäsuoraa. Suora kiusaaminen on fyysistä: lyömistä, potkimista, tönimistä tai verbaalista: nimittelyä, pilkkaamista tai loukkaavien viestien tai kirjeiden lähettelyä. Epäsuora kiusaaminen on sosiaalista manipulointia: muut ryhmän jäsenet yritetään saada kiusattua vastaan, puhutaan pahaa kiusatusta takanapäin ja jätetään hänet ryhmän ulkopuolelle.

Kiusaamisesta ei ole kysymys silloin, kun kaksi tasaväkistä oppilasta riitelee tai tappelee keskenään. Kiusaamista eivät myöskään ole satunnaiset huutelut, jotka eivät kohdistu kehenkään tiettyyn oppilaan erityisesti. Tällöin puhutaan epäasiallisesta ja huonosta käytöksestä. Sopimaton käytös ei välttämättä ole

kiusaamista, vaikka huonoon käytökseen liittyy toisen kunnioituksen puutetta ja välinpitämättömyyttä toisia kohtaan.

Palautekanavat kiusaamisesta ja häirinnästä ilmoittamiseen

Paperisten kyselyiden lisäksi Kontioniemen koululle pyritään etsimään sähköinen palautekanava lisämahdollisuudeksi kiusaamisesta ja häirinnästä ilmoittamiseen. Nyt sähköisesti voi kiusaamisesta ilmoittaa Wilmassa. Kiusaaminen voi tapahtua myös piilossa, esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Yksikään kiusaamistapaus ei saa jäädä piiloon.

Kiusaamisen vastaisten toimien vastuuhenkilöt

Kontioniemen koulussa toimii KiVa – tiimi. Tiimin jäsenet nimetään lukukauden alussa aina yhden lukuvuoden ajaksi. Tiimin jäsenet huolehtivat kiusaamiseen puuttumisesta sekä ennaltaehkäisyn ja jälkihoidon edistämisestä.

Nimikkoaikuisen kiusatuksi tulleelle

KiVa- tiimi nimeää kiusatulle nimikkoaikuisen, jonka puoleen kiusattu voi aina kääntyä.

Kiusaamisen selvittämisen kirjaaminen

Kiusaamistilanteiden selvittämiset on tärkeää kirjata. KiVa -tiimi kirjaa selvitettävät tapaukset KiVa-kansioon.

Kiusaaminen on rikos.

Pitkään jatkuneen koulukiusaamisen katkaisemiseen tarvitaan kaikki mahdollinen apu. Joskus ulkopuolinen taho voi tuoda puuttuvan palasen ongelmatilanteeseen. Mikäli kiusaamiseen liittyy väkivaltaa, poliisin Ankkuritiimi voi olla apuna kiusaamisen selvittämisessä.

Vertaistukitoiminta

Mannerheimin Lastensuojeluliitto järjestää vertaistukitoimintaa kiusatuille oppilaille ja heidän huoltajilleen.

Ongelmatilanteisiin puuttuminen ja jälkiseuraukset

Esille tulleisiin kiusaamistapauksiin puututaan välittömästi. Puuttuminen tarkoittaa asian selvittelyä, jatkotoimia sekä mahdollisia kurinpitotoimia. Jokainen kouluyhteisössä työskentelevä aikuinen on velvoitettu puuttumaan havaitsemaansa koulukiusaamiseen.

Kiusaamistilanteen selvittäminen

Oma luokanopettaja on aina ensisijainen kiusaamistilanteiden/konfliktien selvittäjä. Mikäli luokanopettajan selvittelyistä huolimatta kiusaaminen jatkuu, siirtyy asia KiVa-tiimille.

Selvittämiskeskustelut

Selvittämiskeskustelut koskevat vain niitä oppilaita, jotka ovat olleet osallisina tai silminnäkijöinä kiusaamistilanteissa. Käytössä on valmis lomakkeisto, johon kirjataan kaikkien osapuolten näkemys asiasta. Selvittämiskeskusteluissa on aina mukana kaksi tiimiläistä. Tilanteen mukaan käytetään joustavasti joko yhteisen huolen mallia tai ojentamismenetelmää. Keskustelun tarkoituksena on selvittää, onko kyse kiusaamisesta.

Toiminta kiusaamistilanteissa

Kaikkia osapuolia kuullaan mahdollisimman pian yksitellen (joskus myös sivusta seuraajia) ja täytetään lomakkeisto. Kiusaajan/kiusaajien ja kiusatun kanssa keskustellaan ohjatusti. Sovitaan yhdessä, että kiusaamisen on loputtava. Opettajalla tai rehtorilla on velvollisuus ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan opiskelijan huoltajalle. Koteihin siis ilmoitetaan kiusaamisen selvittämistä ja sovitusta toimenpiteistä.

Seuranta

Järjestetään säännöllinen seuranta (viikoittain) molemmille osapuolille. Kesto voi olla tarpeen mukaan viikoista jopa useampiin kuukausiin. Kiusatulle voidaan pyytää omasta luokasta ns. tukihenkilöitä, jotka seurailevat tilannetta ja ovat kiusatun tukena. KiVan toimintaperiaatteeseen kuuluu oppilaan mahdollisuus korjata itse omaa käyttäytymistään.

Väkivaltatilanteisiin puuttuminen ja jälkiseuraamukset

Kontioniemen koulussa ei hyväksytä väkivaltaista käyttäytymistä missään olosuhteissa. Kontiolahden kunnan ohjeistus väkivaltatilanteisiin puuttumisesta löytyy opiskeluhoitosuunnitelman liitteenä.

Oppilaaseen kohdistunut väkivalta

Väkivaltaan puututaan välittömästi

- Aikuinen puuttuu tilanteeseen ensisijaisesti puhumalla. Tarvittaessa aikuinen erottaa osapuolet toisistaan. Jos tilanne ei rauhoitu, kutsutaan paikalle koulun muita aikuisia tai poliisi.

- Väkivallan kohteeksi joutunut oppilas toimitetaan tarvittaessa terveydenhoitajalle tai lääkäriin.
- Osapuolet erotetaan toisistaan eri tiloihin aikuisen valvonnassa.
- Väkivaltatilanteesta ilmoitetaan välittömästi koulunjohtajalle, joka päättää välittömistä jatkotoimenpiteistä (lastensuojeluilmoitus, rikosilmoitus) ja kurinpitotoimista (jälki-istunto, kirjallinen varoitus, määräaikainen erottaminen). Oppilaalta voidaan evätä opetukseen osallistuminen jäljellä olevan ja seuraavan koulupäivän ajaksi koulunjohtajan päätöksellä.
- Molempien osapuolten huoltajiin ollaan yhteydessä. Tarvittaessa huoltajat pyydetään koululle.
- Paikallaollut aikuinen tekee väkivaltailmoituksen
- Tarvittaessa osapuolet ohjataan opiskeluhuoltohenkilöstön palveluihin tai muuhun hoitavaan tahoon.
- Huoltajat voivat asianosaisten huoltajana tehdä poliisille tutkintapyyntöön riippumatta siitä tekeekö koulu/koulu ei tee poliisille tai lastensuojeluun ilmoitusta.
- Mikäli opettaja tai koulunjohtaja on joutunut käyttämään voimakeinoja, tehdään asiasta kirjallinen selvitys opetuksen järjestäjälle. Voimakeinojen käyttäminen kirjataan Wilma-lomakkeelle.

Väkivallan tekijä on aikuinen

Kysymyksessä on rikos ja sitä selvittää poliisi.

Koulun aikuiseen kohdistunut väkivalta

- Väkivaltaan puututaan aina ja ensisijaisesti pyritään rauhoittamaan tilanne. Paikalle kutsutaan aina viipymättä toinen aikuinen. Jos väkivalta jatkuu kehotuksesta huolimatta, on turvauduttava fyysiseen rajoittamiseen
- Jos tilanne ei rauhoitu koulun keinoin, paikalle kutsutaan poliisi
- Väkivaltatilanteesta ilmoitetaan välittömästi koulunjohtajalle, joka päättää välittömistä jatkotoimenpiteistä (lastensuojeluilmoitus, rikosilmoitus) ja kurinpitotoimista (jälki-istunto, kirjallinen varoitus, määräaikainen erottaminen). Oppilaalta voidaan evätä opetukseen osallistuminen jäljellä olevan ja seuraavan koulupäivän ajaksi koulunjohtajan päätöksellä.
- Uhri ohjataan työterveyshuoltoon tai lääkärille.
- Jos tekijä on oppilas, huoltajiin ollaan heti yhteydessä.
- Tilanteesta täytetään uhka- ja väkivaltailmoitus, josta kopio (ilman oppilastietoja) toimitetaan työsuojeluvaltuutetulle ja henkilöstöpäällikölle tiedoksi.
- Tarvittaessa rehtori järjestää neuvottelun (uhri, tekijä, huoltajat, oppilashuollon henkilöstö)
- Tarvittaessa tekijä ohjataan yksilökohtaiseen oppilashuoltoon.
- Opettaja/ohjaaja voi tehdä asiasta rikosilmoituksen. Pahoinpitelystä ja törkeästä pahoinpitelystä rehtori tekee aina rikosilmoituksen poliisille.
- Mikäli opettaja tai koulunjohtaja on joutunut käyttämään voimakeinoja, tehdään asiasta kirjallinen selvitys opetuksen järjestäjälle. Voimakeinojen käyttäminen kirjataan Wilma-lomakkeelle.

Koulun aikuisen nimittely, solvaava puhe tai väkivallalla uhkailu

- Koulun aikuiseen kohdistuneeseen nimittelyyn, solvaavaan puheeseen tai väkivallalla uhkailuun puututaan aina.
- Jos tekijä on oppilas, puheista ilmoitetaan huoltajalle.
- Tapauskohtaisesti on harkittava, onko kysymyksessä kunnianloukkaus (rikoslaki). Siinä tapauksessa asianomainen voi tehdä asiasta tutkintapyyntöä poliisille.
- Laittoman uhkauksen seurauksena kohde saattaa tuntea turvallisuutensa olevan uhattu. Jos opettajaa uhataan ja hänellä on perusteltu syy pelkoonsa, hän voi tehdä asiasta tutkintapyyntöä poliisille.
- Asianomainen, koulunjohtaja tai paikallaollut aikuinen tekee väkivaltailmoituksen
- Jos tilanteesta tehdään tutkintapyyntö, koulunjohtaja on yhteydessä oppilaan huoltajaan, jos tekijä on oppilas.
- Tarvittaessa tekijä (oppilas) ohjataan yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon.
- Tarvittaessa mm. työsuojelu ja/tai työterveys antavat ammattiapua.

Kiusaamis- ja väkivaltatilanteiden ennaltaehkäisy ja niihin puuttuminen

Kivijalka: PRO-KOULU, Positiivinen pedagogiikka

Häirintä

Seksuaalisessa häirinnässä on kysymys lapsen tai nuoren altistamisesta ikään kuulumattomalle seksuaalisuudelle, joka loukkaa hänen psyykkistä tai fyysistä koskemattomuuttaan. Sillä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä. Vakavimmillaan se voi muuttua seksuaaliseksi väkivallaksi ja rikolliseksi teoksi. Häirinnälle on tyypillistä sen toistuvuus (voi olla myös yksittäinen teko).

Seksuaalinen häirintä voi ilmetä seuraavin tavoin:

- seksuaalisesti vihjailevat eleet tai ilmeet
- epäasialliset seksuaaliset puheet, kaksimieliset vitsit sekä vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset
- epäasialliset seksuaaliset sisällöt eri sosiaalisen median kanavissa, WhatsApp-, Snapchat- yms. viestit, tekstiviestit, sähköpostit, puhelinsoitot
- fyysinen koskettelu ja lähentely
- sukupuoliyhteyttä tai muuta sukupuolista kanssakäymistä koskevat ehdotukset tai vaatimukset
- seksuaalirikos kuten raiskaus, sen yritys tai seksuaalinen ahdistelu

Jokaisella oppilaalla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön ja laki velvoittaa puuttumaan siihen välittömästi. Ilmitulleista häirintätapauksista ilmoitetaan välittömästi koulunjohtajalle, joka käynnistää välittömästi tarvittavat toimenpiteet tapauksen selvittämistä ja puuttumista varten yhteistyössä opiskeluhuoltohenkilöstön tai viranomaisten kanssa.

Ensisijainen vastuuhenkilö on henkilö (kuka tahansa yksikön henkilökunnasta), joka on ensimmäisenä tilanteessa mukana, ja on velvollinen viemään asian käsittelyä eteenpäin ja kertomaan asiasta esihenkilölle tai opiskeluhuollosta vastaavalle henkilölle.

Häirintätapauksissa keskustellaan asianosaisten kanssa ja selvitetään tapahtumien kulku (mahdollisesti myös kirjallisena), sovitaan, että häirintä loppuu ja tehdään selväksi, mitä tapahtuu, jos sopimus ei pidä.

- Tarvittaessa suoritetaan asianmukaiset rankaisutoimet; kasvatuskeskustelu, jälki-istunto, kirjataan tapahtumat Wilmaan ja tiedotetaan huoltajia tapahtuneesta
- Sovitaan seurannasta: uusi tapaaminen esim. kahden viikon kuluttua osapuolten kanssa. Seurataan, toistuuko tilanne. Jos toistuu, pyydetään huoltajaa tulemaan koululle ja selvittämään tilannetta sekä pohtimaan, mitä tehdään seuraavaksi.
- Tarpeen ja vakavuusasteen mukaisesti asiasta ilmoitetaan koulun opiskeluhuoltohenkilöstölle ja ohjataan tarvittaessa tukikeskusteluihin kuraattorille, terveydenhoitajalle tai koulupsykologille.
- Koulun opiskeluhuoltoryhmä huolehtii, että sekä uhri että tekijä saavat tarvitsemansa tuen; tarvittaessa järjestetään yksilökohtaisen opiskeluhuollon tapaaminen
- Vakavimmissa tapauksissa arvioidaan myös lastensuojelun ja poliisin tarve.
- Koulun opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä niihin syylistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. (Perusopetuslaki 29§)